

De helende kracht van vrouwelijke verschijningen

Wim Bonis

Lourdes en andere verschijningsplekken

In 1858 had de 14-jarige Bernadette Soubirous bij het Franse Lourdes een aantal maal een vrouwelijke verschijning waargenomen in een grot. Nadat het verhaal over deze verschijningen, waarin de Maagd Maria werd herkend, zich over Europa en verder verspreidde, reisden er al snel pelgrims af naar deze plek. En die stroom is door blijven gaan tot op de dag van vandaag. Jaarlijks brengen miljoenen mensen een bezoek aan Lourdes.

Het is bekend dat de afgelopen eeuwen Maria ook verschenen zou zijn op andere plekken in Europa – zoals bij La Salette in Frankrijk, bij Fatima in Portugal en bij Beauraing in België. En soms ook daarbuiten – zoals bij Guadalupe in Mexico. Het betreft allemaal landen waar het katholieke geloof ooit is verspreid onder de bevolking. De verschijningen vonden altijd onverwachts plaats, vaak via kinderen en meestal ergens op een afgelegen plek in de natuur – buiten stedelijke of geurbaniseerde omgevingen, en ook buiten kerkgebouwen en de invloed van de kerkelijke autoriteiten.

Van de verschijningsplekken blijkt niet alleen een sterke *aantrekkingskracht* uit te gaan, maar via de verschijningen komen de bedevaargangers ook in contact met de *helende kracht* van de plek zelf. Als we ons wat meer verdiepen in de brede culturele context waarin de vrouwelijke verschijningen zich ooit zijn gaan manifesteren en de relatie die ze hebben gehad – en nog steeds hebben – met de omringende natuurlijke wereld, krijgen we ook meer zicht op onze eigen relatie met die natuur en op de aard van de helende kracht die door de verschijningen op die specifieke plek is opgeroepen.

Het voortleven van ouder erfgoed

Niet alleen de Mariaverschijningen vonden meestal plaats op een plek in de natuur. In mythologische en folkloristische verhalen uit diverse culturen komen vergelijkbare, mysterieuze vrouwelijke figuren voor: in de verhalen over ‘witte wieven’ in Nederland, over ‘white ladies’ en ‘fairies’ uit het Keltische Engeland en Ierland, over elfen uit de Germaanse gebieden, en over de nymfen uit het oude Griekenland. Die vrouwelijke figuren zijn altijd sterk verbonden geweest met bepaalde plekken in de natuur: bij een bron, een boom, een rivier, een berg of een heuvel, een bos, of een grot.

Er is door veel onderzoekers op gewezen dat via de verering van de Maagd Maria, die bij het Eerste Concilie van Efeze in 431 officieel de titel ‘Moeder van God’ had gekregen, in het christendom elementen uit het veel oudere Godinnenerfgoed hebben kunnen voortleven. Bij het fenomeen van de Mariaverschijningen speelt dit voortleven van ouder, pre-christelijk erfgoed ook een belangrijke rol. Wat de verschijningen bij Lourdes betreft, bijvoorbeeld, zijn daarvoor wel een paar duidelijke aanwijzingen te vinden.

Allereerst is het zo dat grotten in Frankrijk en Spanje al in de Paleolithische tijd een centrale rol hebben gespeeld bij de spirituele beleving van onze verre voorouders. Veel wijst erop dat het voor hen rituele ruimten waren die werden beschouwd als de baarmoeder van Moeder Aarde. Daarop duiden niet alleen de bekende grotschilderingen uit die tijd, maar ook de zogenoemde *Venusbeeldjes* die soms bij of in de grotten zijn gevonden. De bekende *Venus van Lespugue* werd bijvoorbeeld in 1922 gevonden in een grot niet heel ver verwijderd van Lourdes. Het is natuurlijk niet meer te achterhalen of deze vrouwelijke figuren – die door een aantal onderzoekers als vroege representaties van het Godinnenerfgoed zijn beschouwd – ook eerder aan onze voorouders zijn verschenen op die plekken. Maar het is niettemin heel goed denkbaar dat dergelijke ervaringen toen ook hebben plaatsgevonden.

Daarnaast is er, wat de verschijning in Lourdes betreft, ook een directere aanwijzing dat hier ouder erfgoed heeft kunnen voortleven. Volgens de Amerikaanse historicus Ruth Harris pastte deze namelijk in een lokale

traditie van pre-christelijke folklore. De beschrijving van de verschijning door Bernadette als ‘jong’ en ‘klein’ bleek weinig gelijkenis te vertonen met de orthodoxe beeldvorming van Maria. De overeenkomsten met mythische wezens van Pyreense folklore bleken wel veel duidelijker te zijn. De grotten en bossen in de regio werden al eerder bewoond door feeën, waaronder ook de grot van Massabielle, de verschijningsplek. Maar omdat de verschijning een gouden rozenkrans had en een blauwe sjerp droeg, bleek zij ook wel te verschillen van deze feeën.

Bernadette heeft nooit bevestigd dat het Maria was die aan haar was verschenen. De verschijning had zichzelf alleen maar ‘de Onbevleete Ontvangenis’ genoemd. En het beeld dat anderen van haar verschijning hadden gecreëerd, en dat ze vanaf het begin al in gedachten hadden gehad, leek volgens haar ook niet echt op wat zij had gezien. Afgezien van de rozenkrans en de sjerp, wordt het ‘officiële’ beeld van de verschijning – dat tot op de dag van vandaag nog steeds aan het publiek wordt getoond in Lourdes en ook wordt gereproduceerd in alle souvenirs – nog steeds bepaald door de beeldvorming van die anderen. We zullen nooit weten wat voor verschijning Bernadette echt heeft gezien. En dit geldt eigenlijk ook voor de andere gerapporteerde vrouwelijke verschijningen.

Uitoefening van uiterlijke macht en de ervaring van innerlijke kracht

Zoals de meeste mensen wel weten, zijn de kerkautoriteiten altijd terughoudend geweest met het erkennen van de authenticiteit van deze vrouwelijke verschijningen. Als de authenticiteit werd erkend, vond deze vrijwel altijd pas veel later plaats. Pas in 1851 heeft de kerk voor het eerst de authenticiteit van een verschijning erkend. Maar in de eeuwen ervoor waren ook al diverse Mariaverschijningen gerapporteerd, zoals in 1061 in Walsingham in Engeland.

Die terughoudendheid bij de erkenning van de authenticiteit heeft volgens mij te maken met het spanningsveld tussen de *uiterlijke macht* van de kerk en de *innerlijke kracht* van de omringende natuurlijke wereld die zich manifesteerde bij de verschijningen. De spirituele *ervaringen*, waarin de mensen via de verschijningen direct werden geraakt door die innerlijke

kracht, hebben wat dit betreft ook altijd lijnrecht gestaan tegenover het religieuze *geloof*, waarvoor de uitoefening van uiterlijke macht door de kerkautoriteiten essentieel was.

Verbondenheid met de natuurlijke wereld

Het institutionele Christendom is vanaf het begin voornamelijk een *binnendeurse religie* geweest: contact met de Heilige dimensie van het bestaan, met God, vond plaats binnen de muren van de kerk, via de kerkautoriteiten. Bij de inheemse pre-christelijke volken in Europa, waaronder natuurlijk de Kelten, werd de Heilige dimensie bij uitstek in de buitenwereld ervaren, in de omringende natuurlijke wereld. Zij beoefenden daarmee een vorm van *buitendeurse spiritualiteit*, waarin het direct ervaren van de bezielde natuur centraal stond. Die inheemse volken waren nog schriftloos en – zoals de Amerikaanse culturele ecooloog en filosoof David Abram heeft aangegeven – leefden echt *in* de natuurlijke wereld, volgens hem een 'oude innerlijkheid die ooit ons geboorterecht was.' Hierdoor ontwikkelden de mensen een diep gevoel van verbondenheid met die natuur – een gevoel van toe te behoren aan het omringende land, er een onlosmakelijk deel van uit te maken. Daar zat ook een wederkerigheidsprincipe in besloten: als zij goed voor het land zorgden, zorgde het land ook goed voor hen.

Hoewel die verbondenheid met de natuurlijke wereld in beginsel zeker geen onderdeel is geweest van de christelijke leer, was onder de Europese bevolking wel altijd de behoefte daaraan blijven bestaan. Via de Mariaverering, die vanaf 431 een officiële plek had gekregen in het christendom, was in toenemende mate toch wat ruimte geboden aan de bevrediging van die behoefte. En, zoals bekend, werden in dit verband in de late middeleeuwen veel kathedralen gewijd aan Onze Lieve Vrouw. De jaarlijkse processies waarbij de Heilige werd meegedragen door de stad of het land, en de bedevaarten naar plaatsen die voor de gelovigen belangrijk waren, hadden ervoor gezorgd dat de religiebeleving wat meer naar de buitenwereld werd verplaatst. Maar ondanks dat, bleef het christendom nog voornamelijk een binnendeurse religie.

De kracht van de verschijningsplek

Via de vrouwelijke verschijningen werd die verbondenheid met het omringende land, en de Heilige dimensie daarvan, opnieuw tot leven gewekt. Hoewel de kerkautoriteiten vreesden voor een terugval naar de ‘heidense’ praktijken waar ze eeuwenlang tegen hadden gestreden, zagen zij dat mensen diep werden geraakt door een bezoek aan een verschijningsplek. Zeker als de verering en bedevaart al buiten hen om op gang was gekomen, moesten ze actie ondernemen om die binnen het kader van het katholieke geloof te kunnen plaatsen. Het proces van de erkenning stond daarmee ook direct in het teken van het koppelen van de verschijning aan kerkbezoek en het belijden van het katholieke geloof. Daarom werd op een erkende locatie niet lang gewacht met het bouwen van een kerkgebouw. De rituelen en processies in de buitenwereld bleven toegestaan, en soms werden er zelfs nieuwe rituelen aan toegevoegd. Hierdoor werd de verbinding met de omringende natuurlijke wereld, en innerlijke de kracht daarvan, ook levend gehouden.

Niet alleen degene die de vrouwelijke verschijningen heeft waargenomen, maar ook de verschijningen zelf, hebben altijd een belangrijke rol gespeeld als intermediair. Ze hebben zich ooit op antropomorfische wijze gemanifesteerd in de vorm van vrouwelijke personages om een brug te kunnen slaan tussen de innerlijke kracht van het bezielde landschap en die van de bezielde mens. En die verschijningen zijn, zoals hierboven al is aangegeven, lang begonnen voor de komst van het christendom.

Alhoewel bij het bezoek aan de verschijningsplekken de aandacht van de pelgrims voornamelijk is komen te liggen op de verschijning zelf, op degenen die de verschijning hebben waargenomen en op de bezoekende pelgrims op zoek naar genezing van hun ziekte of handicap, wordt hun geest daardoor toch ook geopend voor de kracht van de plek zelf. Via de verschijning komen ze in contact met de helende kracht van het bezielde landschap. In dit verband is het bijvoorbeeld veelzeggend dat in Lourdes iedereen bij het bezoek aan de grot waar de verschijning heeft plaatsgevonden even fysiek contact maakt met de grotwand. En via de vele kranen vlakbij de grot vult iedereen ook flessen met het water van de bron,

die Bernadette daar op aanwijzing van de verschijning zou hebben blootgelegd.

Een boodschap voor iedereen

De intieme verbinding tussen onszelf en het omringende landschap is mooi verwoord door de Amerikaanse schrijver Valerie Andrews: ‘Het land is echt het grotere lichaam dat ons omvat. Het is onze tweede huid.’ Misschien is het zelfs beter, en realistischer, om te zeggen dat het (bezielde) land onze eerste huid is, en dat wij, met een tweede huid, volledig daarin zijn opgenomen. Via de vrouwelijke verschijningen vond – en vindt nog steeds – een wederkerige uitwisseling plaats tussen de innerlijke kracht van het grote bezielde lichaam van het landschap en van het kleine bezielde lichaam van de bedevaartgangers.

De interesse voor het fenomeen van de vrouwelijke verschijningen zou zich niet moeten beperken tot de christelijke wereld. Ze hebben namelijk een boodschap voor ons allemaal: ze vertellen ons dat het omringende landschap veel meer is als een brok materie die we grenzenloos voor onszelf kunnen exploiteren, maar dat het landschap – als lokale manifestatie van Moeder Aarde, het grotere lichaam waarin wij zijn opgenomen – echt leeft en ook bezielde is. Het daarmee verbonden wederkerigheidsprincipe van onze inheemse voorouders werd nog begrepen door de ‘Native Americans’. Al in de negentiende eeuw waarschuwde Chief Seattle ons, dat wat we de omringende natuurlijke wereld aandoen, we ook onszelf aandoen.

Hedendaagse vrouwelijke verschijningen

Dat de vrouwelijke verschijningen een boodschap hebben voor iedereen, laten verschijningen zien die recentelijk nog hebben plaatsgevonden. Vrouwelijke verschijningen blijken niet alleen tot het verleden te behoren: zij leven voort tot vandaag de dag, maar reiken daarbij tegelijkertijd ook terug naar een verleden dat veel ouder is dan het christendom. In het plaatsje Woodstock vlakbij New York werd de voormalige boeddhist Clark Strand op 16 juni 2011 geconfronteerd met een mysterieuze vrouwelijke verschijning, die sindsdien *Our Lady of Woodstock* wordt genoemd. Om Haar te eren komt een kleine groep mensen regelmatig bij elkaar op een

plek in de bossen bij Woodstock, die gemarkeerd is door een beeld van Haar.

Elke maand communiceert Zij ook een boodschap via Clark Strand, die wordt verspreid via de website gewijd aan Haar verschijning (<https://wayoftherose.org>). Steeds meer mensen, waaronder ook ikzelf, voelen zich geïnspireerd door Haar maandelijkse boodschappen. Zij wordt geplaatst in een context die ver teruggaat tot in prehistorische tijden, waarmee ook wordt gesuggereerd dat alle vrouwelijke verschijningen – inclusief de Mariaverschijningen – toebehoren aan een traditie die lang heeft bestaan voor de opkomst van het christendom.

Ook anderen hebben in onze huidige tijd verslag gedaan van ervaringen met vrouwelijke verschijningen buiten de christelijke context. In het boek *Merchants of Light* vertelt de Amerikaanse onderzoeker Betty Kovacs, bijvoorbeeld, dat tijdens een sjamanistische ceremonie bij de Intihuatana in Zuid Amerika waaraan zij deelnam een verschijning van een mooie vrouw in de heilige ruimte kwam, die glimlachtend voorbij liep en de ceremonie observeerde. De sjamanen vertelde haar later dat zij een manifestatie was van Pachamama, de Grote Moeder, en dat ze soms als mooie jonge vrouw verscheen, maar andere keren als Oude Vrouw van de heilige Berg, Huayna Picchu.

Wat dichters bij huis heeft de Nederlandse filosoof en spiritueel therapeut Pamela Kribbe aangegeven – in haar boek *De Aarde spreekt*, waarin ze door haar gechannelde boodschappen van de Aarde heeft opgenomen – dat de Aarde soms aan haar verschijnt in vrouwelijke vorm: ‘In het spreken met haar verschijnt soms het beeld van een jonge vrouw in een licht jurk die, fris als de lente, danst in de wind. In haar transparante ogen zie ik beelden van de natuur oplichten (...). Beelden die me helpen de aanwezigheid van de ziel van de Aarde tastbaar te ervaren.’ De hedendaagse vrouwelijke verschijningen blijven de rol spelen van intermediair naar het omringende, bezielde landschap.

Het helen van onszelf en de wereld

Het belang van de vrouwelijke verschijningen ligt dus niet zozeer in de verschijningen zelf, maar in het feit dat ze onze geest openen voor de wederkerige uitwisseling die voortdurend plaatsvindt tussen de innerlijke kracht van de bezielde natuur om ons heen en die van onszelf. Hiervan kan een helende werking uitgaan die veel verder gaat dan het fysiek genezen van een ziekte of handicap. De Amerikaanse arts, heler en schrijver Lissa Rankin, die ook Lourdes heeft bezocht, heeft er in dit verband op gewezen dat genezen en helen niet met elkaar verward moet worden: je kan volgens haar genezen zonder te helen, en je kan helen zonder te genezen.

We kunnen door het bezoek aan een verschijningsplek worden aangezet om anders naar onszelf te kijken, naar wie we zijn, en naar onze relatie met de omringende natuurlijke wereld. Het kan ons helpen om ons gevoel van afscheiding van de natuurlijke wereld te helen en het oorspronkelijke gevoel van diepe verbondenheid ermee, waarmee we allemaal ooit zijn geboren, weer te herstellen. Dat is iets wat wij allemaal in onze huidige samenleving hard nodig hebben. En het is ook goed voor de planeet.

Geraadpleegde bronnen:

David Abram, *Becoming Animal*, Pantheon Books, 2010.
Valerie Andrews, *A Passion for This Earth.*, HarperSanFrancisco, 1990.
Anne Baring & Jules Cashford, *The Myth of the Goddess*, Penguin, 1991.
Ruth Harris, *Lourdes*, Penguin, 2000.
Betty J. Kovacs, *Merchants of Light*, The Kamlak Center, 2019.
Pamela Kribbe, *De Aarde spreekt*, Altamira, 2014.
Lissa Rankin, *Sacred Medicine*, Sounds True, 2022.
Clark Strand & Perdita Finn, *The Way of the Rose*. Spiegel & Grau, 2019.